

Τὸ τραγούδι στὴ Θράκη εἶναι συνυφασμένο, ὅπως παντοῦ, μὲ τῆς ζωῆς τὶς ἐγνίες καὶ τῆς ψυχῆς τὰ συναισθημάτων. Οἱ Θράκες, λαὸς παλαιότατος, πάντα τραγουδοῦσε στὶς ἐκδηλώσεις τῆς ψυχῆς του καὶ ἀπὸ τὸν παλιὸ Ὀρφέα ὡς τὰ σήμερα, ποτὲ δὲν ἔπαυσε νὰ ἡχεῖ τὸ τραγούδι, πότε σὰν βυζαντινὸς ψαλμός, πότε σὰν ἀναστάσιμο, πότε σὰν πένθιμο τροπάρι, πότε σὰ μοιρολόγι, πάντα ἐκφραστικὸ τῶν ἀνάλογων συναισθημάτων τῆς ψυχῆς τοῦ λαοῦ. Οἱ χαρές, οἱ γάμοι, τὰ βαφτίσια, οἱ βίξιτες εἴταν ὥρες πού ξεχειλίζε τὸ λαϊκὸ τραγούδι.

Εἶναι ἀλήθεια πὼς στὴν πάροδο τοῦ χρόνου τὰ νοικοκυρεμένα ἔθιμα τῆς Θράκης δὲν ἔμειναν ἀλώθητα καὶ ἀμείωτα ὁλότελα. Μὲ τὴν εἰσοδο τῶν νέων συνηθειῶν παραμερίσθηκαν πολλὰ καὶ κράτησε ἡ μόδα. Βιαιότερα ὅμως καὶ χειρότερα ἐράγισε τὰ παλιὰ ἔθιμα ἡ ἀναγκαστικὴ προσφυγία, μὲ τοὺς διωγμοὺς τῶν Βουλγάρων καὶ τὴν ἀνταλλαγὴ καὶ μὲ τὰ δεινὰ τοῦ μεγάλου πολέμου πού μας ξερρίζωσαν ἀπὸ τὴν ἀγαπημένη μας πατρίδα. Τὰ βάσανα αὐτὰ τῶν πληθυσμῶν συνετέλεσαν πολὺ νὰ μὴ διατηρηθοῦν τὰ ἔθιμα μας ὅπως καὶ τὰ τραγούδια μας καὶ ἀσφαλῶς, ἂν δὲ χάθηκαν, θὰ χάθουν καὶ θὰ ξεχαστοῦν γρήγορα, γι' αὐτὸ καὶ τ' ἀποθησαυρίζουμε εἰς τὸ «Ἀρχεῖον τῆς Θράκης» καὶ τὰ «Θρακικά».

Τὰ παλιὰ τραγούδια τὰ ἤξαιραν ἀκριε-μέυεις ὅλοι στὴν πατρίδα μας Θράκη, μὰ στὰ χρόνια μας λίγοι εἴταν κείνοι πού τὰ ἤξαιραν καλά.

Τὸ τραγούδι συνοδεύονταν μὲ τὴ λύρα τὴ λιοῦρα ὅπως ἔλεγον στὴ Σωζούπολη, μὲ τρεῖς χορδές. Οἱ λιοῦρες εἴταν δυὸ εἰδῶν: ἡ καμπάκι, ἀπὸ τὸ τουρκικὸ καμπάκι, πού θὰ πῆ γοντρός, ἀδρός, βαρύς, ἀρα βάρυ καὶ ἡ τασοῦσανικη, ἀπὸ τὸ

τουρκικὸ πάλι τασοῦσαν, πού θὰ πῆ λαγός, ἀρα ἐλαφρός, λεπτόχορος. Καὶ οἱ δυὸ στὸ αὐτὸ σχέδιο, μὰ πὺδ λεπτοκαμωμένη ἡ μιά ἀπὸ τὴν ἄλλη. Ὁ λιοῦρα-τῆς ἐκτός ἀπὸ τὴν ὀργανοποιετική του ἱκανότητα, ἔπρεπε νὰ εἶναι καὶ ζωντανὴ ἀνθολογία τῶν παλιῶν τραγουδιῶν. Ὅπως εἶπα, μὲ τὸν καιρὸ, ἐξαιτίας τῆς βιοπάλης, ὁ λιοῦρατῆς εἶχε καὶ συμπληρωματικὴ δουλειά, ἡ καλλιτέρα εἶχε πᾶρεργο τὸ λυρατζίκι. Αὐτὸς καὶ οἱ ἄνθρωποι τοῦ σπιτιοῦ του χρησίμευαν γιὰ μουσικὸ σχολεῖο, ἀπ' ὅπου, πρῶτα οἱ δικοὶ του, ὕστερα καὶ οἱ ἄλλοι κοντὰ τους, μάθαιναν καὶ τὰ τραγούδια καὶ τὸ σκοποῦς. Πολλές φορές γειτόνισσες μὲ τὰ κορίτσια τους ἡ καὶ μακρογειτόνισσες, τὶς γιορτὲς ἡ τὶς Κυριακές, πῆγαιναν στὸ σπῆτι τοῦ λυράρη καὶ τὸν κατάφερναν τὸν καλόβολο, νὰ παίξει γιὰ νὰ χορέψουν καὶ νὰ τραγουδήσουν. Μὰ κι' ἄλλοιὼς πολὺ εὐκολὰ μπορούσαν νὰ τὰ μάθουν, γιὰ εἶναι εὐκολομάθητα τὰ λόγια τους κι' ὁ σκοπὸς δὲν παραλλάζει πολὺ, καὶ γιὰ τὴν συχνὰ δίνεται εὐκαιρία νὰ τ' ἀκούσει κανεὶς.

Εἶναι πολὺ εὐχάριστη εἰκόνα νὰ φαντασθῇ κανεὶς μιά διασκέδαση, πού γινότανε μὲ πλῆθος ἀπὸ φαμίλιες καὶ στὸ μέσο νὰ κάθεται ὁ λυράρης νὰ παίξει τὴ λύρα του, κι' ὅλοι μαζί γύρω νὰ τραγουδοῦν μὲ τόση ἀφοσίωση καὶ προσογῇ, πού πολλές φορές νὰ συναρπάζονται ἀπὸ τὸ νόημα τοῦ τραγουδιοῦ καὶ τοῦ σκοποῦ τὴ γλύκα καὶ νὰ ξεχνοῦν τόπο καὶ χρόνον καὶ σὲ ὥρα χαράς καὶ γλέντιο νὰ βλέπεις ἡ ἀναστεναγμούς, ἡ ἐνθουσιασμούς, ἡ στὰ μάτια δάκρυα. Ἡ ψυχικὴ αὐτὴ μεταφορὰ εἴταν στιγμιαία: ἡ ἐπίγνωση ἔρχονταν ἀμέσως, καὶ τὸ γλέντι ἐξακολουθοῦσε, ἀλλὰ καὶ πάλι μὲ ἀνάλογες καὶ παρόμοιες διακοπές, ὅσο προχωροῦσε ἡ ὥρα καὶ ἡ εὐθυμία ἐξοφίγγε τὴν

ψυχῇ. Ἡ νὰ φαντασθῇ τὸ Θρακικὸ τραγούδι, ὅταν τῆς ἡμέρας τοὺς κόπους ἀκολουθοῦσε φαγοπότι καὶ γλέντι καὶ χορὸς καὶ τραγούδι μὲ τὴ συνοδεία τῆς λύρας.

Ἐπειδὴ ὁ χρόνος τους εἴταν ἀργός, ἐχρειάζονταν καὶ πολλὴ ὥρα γιὰ νὰ τελειώσῃ ἓνα τραγούδι, καὶ ἐπειδὴ ὅλα σχεδὸν εἴτανε μεγάλα, δύσκολα ἐτραγουδιότανε ἓνα τραγούδι ὡς τὸ τέλος. Ἐλεγον μερικὲς στροφές, ἀρκετὲς γιὰ νὰ φανεῖ ἡ ὑπόθεση καὶ ἔπαυαν γιὰ νὰ βρέξουν τὸ λαρυγγί τους ἡ ἀρχίζαν ἄλλο. Πολὺ λίγα εἴταν κείνα πού τάλεγον ὁλόκληρα, ὅπως τὸ «Β ο υ λ ι ο ὕ μ α ι ν ἄ ξ ε ν ν τ ε υ τ ὶ α», πού τὸ τραγουδοῦσαν ἅμα ἔδωξαν, ἡ τὴ νύφη νυφοστόλι, ἡ ἔδωγαν πατινάδα, γιὰτὶ τότε εἴχαν τὸν ἀπαιτούμενον καιρὸ, καὶ ἄλλα μερικά. Αὐτὰ φυσικὰ τάξαιραν ὅλοι οἱ παλιότεροι. Ἀπὸ τ' ἄλλα λίγες στροφές μόνο.

Ἐταὶ δύσκολα μπορούσε νὰ εὔρει κανεὶς κείνους πού τὰ ἤξαιραν. Αὐτὴ εἶναι καὶ μιά ἀπὸ τὶς κύριες αἰτίες πού πολλὰ ξεχάστηκαν καὶ δὲν ἔφτασαν στὸν καιρὸ μας, γιὰτὶ ἔλειψαν κείνοι πού τὰ ἤξαιραν. Αὐτὴ εἶναι καὶ ἡ ἀφορμὴ πού δύσκολα μπορούσε, ἅμα ἤθελε κανεὶς νὰ τὰ μαζέψῃ.

Τὰ τραγούδια τῆς Θράκης τώρα στὰ τελευταῖα μὲ τὴν προσφυγία, δόθηκε ἀφορμὴ νὰ τὰ μαζέψουμε ὅχι μόνο τὸ στίχο, μὰ ὅσο μπορούσαμε καὶ τὴ μουσική. Στὰ «Θρακικά» δημοσιέψαμε ἀπειρία τραγουδιῶν, μὰ ἡ ἀρτία συλλογὴ εἶναι τοῦ Ἀναγ. Παρασκευόπουλου, ἱατροῦ, πού δημοσιέψαμε στὸν τρίτο τόμο. Τραγούδια σχετικῶς πολὺ καλὰ μαζεμένα κι' ἀποκαθαρμένα καὶ ἐξίσου καλὰ μὲ τὴ συλλογὴ τοῦ μακαρίτη Παπαϊωαννίδου, πού δημοσιεύθηκαν στὸ Λαογραφικὸ Δελτίο, τόμος τῆς Λαογρ. Ἐταιρίας. Ὅμοια ἀλλ' ἡ πλήρης συλλογὴ εἶναι τῆς Ἐλ. Σαραντῆ, στὸν ἐνδέκατο τόμο τῶν Θρακικῶν, πού τῆς λείπουν πολὺ γιὰ νὰ εἶναι ἀρτία, ἀλλὰ πού ὅπωςδήποτε ἐμφανίζεται μὲ μιά κατὰταξη. Τὰ Θρακιώτικα τραγούδια εἶναι ἀπειρα μέσα στούς τόμους τοῦ «Ἀρχείου Θράκης», ἀπὸ κάθε μέρος τῆς Θράκης καὶ ἀποτελοῦν ὕλικὸ κατὰλληλο πλιά γιὰ νὰ μᾶς δώσουν μιά συγκριτικὴ μελέτη περὶ τῆς ἀξίας των. Εἶναι ἱστορικὴ ἡ ἀξία τους, γιὰτὶ σ' αὐτὰ καθρεφτίζεται ἀπερίσπαστα ἡ ψυχὴ τοῦ Θρακικοῦ λαοῦ καὶ τῆς χώρας ἐκείνης, πού γιὰ μᾶς ἐσθῆσε, μὲ τὶς χαρές του, τὶς λύπες του, τοὺς πόθους του καὶ τὶς ἐλπίδες του. Μᾶς δείχνουν ὅμως ἀκόμα καὶ κάτι ἀψηλὸ καὶ εὐγενικό: Τὴν ἐνότητά τῆς ἐλληνικῆς φυλῆς καὶ τῆς ὁμοιότητά τῶν ἱδανικῶν. Γιὰτὶ τὰ τραγούδια μας ἐτραγουδιώονταν καὶ στὴ Μικρὰ Ἀσία καὶ στὴν Κύπρο, στὴ Στερεὰ, τὸ Μωριά, τὰ νησιά τοῦ Πανελληνίου ὅλου. Ὅλες οἱ σὲ διασπορὰ ἀποικίες εἶχαν τὰ μάτια καὶ τὴν ψυχὴ τους στὴν ἀθάνατη μητρόπολη. Φυσικὰ, γεννιέται τὸ ἐρώτημα: Πῶς τοπικὰ τραγούδια γέννηκαν πανελληνία καὶ μάλιστα σὲ κείνα τὰ χρόνια. Ἡ ἀπάντηση εὐκόλη. Ἦταν θαλασσοπούλια καὶ τὸ ἀργὸ τῶν μέσων τόσο τῆς συγκοινωνίας,

οὐδὲ καὶ τῶν ἄλλων τεχνικῶν, τοὺς ἔκαμε νὰ παραμένουν ταξιδεύοντας σὲ κάθε σκάλα—λιμάνι πολὺν καιρό, ὅσο νὰ φτάσουν τὸ λιμάνι τοῦ προορισμοῦ τους. Κοντὰ στ' ἄλλα, φρόντιζαν νὰ ξεχάσουν τοῦ ταξιδιοῦ τὶς πίκρες, κ' ἔτσι μάθαιναν αὐτοί, ἢ μάθαιναν τοὺς ἄλλους, τὶς συνήθειες τους καὶ κυρίως τὰ τραγούδια τους.

Συλλογὴ τῆς μουσικῆς τῶν Θρακικῶν τραγουδιῶν ἔγινε εἰδικὰ ἀπὸ τὸ μουσικὸν Μ. Παπαχριστοδοῦλου. "Εως τώρα εἶχαμε μερικὰ τραγούδια τῆς συλλογῆς Παχτίκου. Ὁ κ. Παπαχριστοδοῦλος ὁμῶς εἰδικὰ ἀσχολήθηκε μὲ τὴ δουλειὰ αὐτὴ κι' ὥς τώρα δημοσίεψα στὰ «Θρακικὰ» μόνο λιγοστά, ὑπὲρ τὰ 100 δὲ στὸ «Ἀρχεῖο τῆς Θράκης» ποὺ ἱδρύσα καὶ διευθύνω. Αὐτὴ ἡ ἐργασία μπορούσε νὰ συνεχισθεῖ, μὰ λείπουν τὰ οἰκονομικὰ μέσα, ποὺ κανεὶς δὲ φιλοδόξησε—μὲ λόγια μόνο μάλιστα—ν' ἀναλάβει τὴ δαπάνη τῆς ἐθνικῆς αὐτῆς ἐρνάσεως. Πάντως ἡ συλλογὴ αὐτὴ τῶν τραγουδιῶν ἔδωκε τὴν εὐκαιρίαν στὸν καθηγ. κ. Οἰκονόμου,

μουσικό, ποὺ σπούδασε στὴ Βιέννη, νὰ γράψει μιὰ περισπούδαστη μελέτη στὸν Ε' τόμο τῶν «Θρακικῶν», παρακληθεὶς ἀπὸ μένα, ὅπου ἀναλύοντας τὴ σημασίαν τους, προσπαθεῖ νὰ μᾶς δώσει τὸ μέτρο τῆς ἀξίας τῆς συλλογῆς τῶν τραγουδιῶν μας.

Ἀλλὰ καὶ τὸ Μουσικὸ Ἀρχεῖο μὲ τὴν κ. Μερλιέ ἐπέτυχε τὴ λήψη κάμποσων τραγουδιῶν σὲ πλάκες ἀπὸ Θράκες τροβαδούρους καὶ λυράρηδες, ποὺ ζοῦν ἐδῶ σὲ προσφυγικοὺς συνοικισμοὺς καὶ ποὺ θᾶναι πάντως οἱ τελευταῖοι, γιατί τὸ ἱσοπέδωμα ἔρχεται τόσο γοργὸ καὶ ἡ ἄλλη μας γενιὰ θ' ἀκούει γιὰ τὴ Θράκη καὶ θὰ ξαφνιάζεται. "Ετσι ἡ Θρακικὴ ψυχὴ θὰ βρίσκεται συγκεντρωμένη στὰ περιοδικὰ μας, ὅπου θ' ἀνατρέχουν οἱ μεταγενέστεροι νὰ τὴν γνωρίσουν ἀγνὴ καὶ ἀλώβητη, ὅπως εἴταν μιὰ φορὰ κι' ἓναν καιρό, καθὼς λέγει καὶ τὸ παραμῦθι.

ΠΟΛ. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ